

Henriette Smaaberg

Kulturkompetanse i barnevernet: En utforskning av betydningen av kulturkompetanse i møtet med minoritetsfamilier

Cultural competence in child welfare services:
An exploration of the significance of cultural
competence in encounters with minority families

Bacheloroppgave i sosialt arbeid

Veileder: Ieva Salkauskiene

Mai 2023

Henriette Smaaberg

Kulturkompetanse i barnevernet: En utforskning av betydningen av kulturkompetanse i møtet med minoritetsfamilier

Cultural competence in child welfare services:
An exploration of the significance of cultural
competence in encounters with minority families

Bacheloroppgave i sosialt arbeid
Veileder: Ieva Salkauskiene
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Problemstillingen for denne oppgaven er: *Hvordan kan kulturkompetansen til ansatte i barnevernet påvirke forståelsen av, og relasjonen til, klienter med minoritetsbakgrunn?*

Oppgaven er en teoretisk oppgave som baserer seg på allerede eksisterende teori og litteratur innhentet gjennom systematiske litteratursøk. Teori og funn fra litteratur redegjør for sentrale tema, slik som etnosentrisme, kritisk refleksjon, kulturkompetansen i det norske barnevernet, ulike forståelser av omsorg- og oppdragerpraksis, og frykt og mistillit til barneverntjenesten. Drøftingen tar for seg positive og negative virkninger av kulturkompetanse hos ansatte i barneverntjenesten. Kulturkompetanse kan bidra til en økt forståelse av minoritetsklienters kultur, atferd og utøvelse av barneoppdragelse. Samtidig kan kulturkompetanse fremme generaliserte fortolkninger av minoritetsklienter og en stereotypisk forståelse av deres kulturelle tilhørighet. Å etablere, og opprettholde, en balanse mellom å respektere minoritetsklienter kultur og ivaretagelsen av barn og unges lovpålagte rettigheter gjennom barnevernsloven må smeltes sammen for å utøve en profesjonell, rettmessig praksisutøvelse.

Abstract

The research question for this thesis is: *How can cultural competence among employees in child welfare services affect the understanding of, and relations with, clients with minority ethnic backgrounds?* The thesis is a theoretical work based on existing theories and literature obtained through systematic literature searches. Theory and literature findings address key themes such as ethnocentrism, critical reflection, cultural competence in the Norwegian child welfare system, various understandings of care and upbringing practices, and fear and mistrust of child welfare services. The discussion focuses on cultural competence's positive and negative effects. Cultural competence can contribute to a better understanding of the culture, behavior, and parenting practices of minority clients. At the same time, cultural competence can promote generalized interpretations of minority clients and a stereotypical understanding of their cultural identity and practice. Establishing and maintaining a balance between respecting the culture of minority clients and protecting the legal rights of children and youth through the Child Welfare Act must be integrated to perform a professional and rightful practice.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	1
1.1. Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2. Kontekst og bakgrunnsinformasjon.....	2
1.3. Aktualitet og sosialfaglig relevans.....	2
1.4. Begrepsavklaring.....	3
1.5. Avgrensning av oppgaven.....	4
1.6. Oppgavens oppbygning (skrives ferdig etter korreksjon etter siste veiledning).....	5
2. Metode.....	7
2.1. Pilotsøk.....	7
2.2. Søkestrategi.....	8
2.2.1. Inklusjons- og eksklusjonskriterier.....	8
2.3. Kildekritikk.....	8
3. Teori og funn fra litteratur.....	11
3.1. Etnosentrisme.....	11
3.1.1. Inn- og utgruppekategorisering.....	11
3.2. Kulturkompetansen i barnevernet.....	12
3.3. Omsorgs- og oppdragerpraksis.....	13
3.3.1. Kunnskap om kulturelle variasjoner i oppdragerpraksis.....	14
3.3.2. Tilegnelsen av «det norske».....	14
3.4. Frykt og mistillit til barneverntjenesten.....	15
3.4.1. Strukturelle utfordringer i arbeid med minoritetsklienter.....	16
3.5. Kritisk refleksjon.....	17
4. Diskusjon.....	19
4.1. Å utøve kulturkompetanse i barneverntjenesten.....	19
4.1.1. Bevisstgjøring av individuelle oppfatninger.....	20
4.2. Forståelsen av barneoppdragelse.....	20
4.2.1. Forklaringen av forhold i hjemmet.....	21
4.3. Forventingen om å være norsk.....	22
4.3.1. Å være «norsk» nok.....	22
4.4. Kritisk refleksjon som verktøy.....	23
4.4.1. Å redusere frykten for barneverntjenesten.....	24
5. Avslutning.....	27
Litteraturliste.....	28

1. Innledning

1.1. Bakgrunn for valg av tema

I august 2022 ble jeg utplassert hos et hjelpetiltak innen barneverntjenesten. I løpet av praksisperioden fikk jeg kjennskap til ulike utfordringer de ansatte ved praksisplassen stod overfor i det daglige arbeidet. En av disse utfordringene handlet om samarbeidet på tvers av avdelingene i Barne- og familietjenesten rundt familier med minoritetsbakgrunn. Varierende forståelse av hva som var kultur, eller hva som var reelle mangler ved den daglige omsorgen i minoritetsfamilier skapte uenighet blant de ansatte. Jeg ble fortalt hvordan de ansatte i barneverntjenestens ulike forståelser, oppfatninger eller tolkninger av familiene i stor grad påvirket valgene som ble tatt. Utgangspunktet for hva som var «god» eller «dårlig» omsorg, vanlig eller unormal oppdragerpraksis, ble tatt etter «typisk norske» verdier, normer og tradisjoner. Et eksempel handlet om en familie hvor barna fikk leke utendørs etter klokken 18. Det ble argumentert for at dette var en stor svikt fra foreldrenes side, for «i Norge legges barna etter barne-TV». Det ble beskrevet for meg at familiens kulturelle bakgrunn ofte fikk mye plass i beslutningsarbeidet, uten at alle egentlig forstod hvorfor. Kultur ble brukt for å forklare negativ oppførsel, samtidig som det ble brukt for å unnskyldte elementer ved familiene man anså som mindre bra. Parallelt ble den norske kulturen trukket frem som et ideal. Det fremkom tydelig på min praksisplass at de opplevde at andre ansatte i barneverntjenesten tok lite hensyn til at minoritetsfamilier baserer seg på verdier, normer og tradisjoner hentet fra sin egen kultur.

Jeg fikk tidlig innblikk i denne utfordringen og temaet interesserte meg. Jeg tok meg selv i å reflektere over hvordan jeg selv, som fremtidig sosialarbeider, ville tolket og forstått de samme familiene. Jeg innså at mine egen, noe mangelfulle kulturelle kompetanse kan medføre store konsekvenser for fremtidige klienter. Tankene rettet seg mot hvordan jeg kunne unngå at jeg ville være et hinder for god, rettferdig profesjonsutøvelse. Det hele vekket en interesse i meg om å undersøke hva som hadde blitt forsket på i forbindelse med denne tematikken, noe jeg startet med under praksisperioden, og som jeg nå forlenger ut i arbeidet med denne bacheloroppgaven. Derfor er problemstillingen som presenteres for denne oppgaven:

Hvordan kan kulturkompetansen til ansatte i barnevernet påvirke forståelsen av, og relasjonen til, klienter med minoritetsbakgrunn?

1.2. Kontekst og bakgrunnsinformasjon

Barnevernet har en lang historie i Norge, og har fra første stund hatt som mål å verne om barns oppvekstvilkår og utvikling. Barnevernet har et viktig samfunnsmandat, og ansatte i barneverntjenesten er pålagt å følge barnevernsloven for å: «sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid» (Barnevernsloven, 2021, § 1-1). For å oppnå dette er et godt samarbeid mellom barneverntjenesten og barn og unges omsorgspersoner essensielt, hvilket også er hjemlet i loven (Barnevernsloven, 2021, § 1-9). Barnevernsloven gjelder for alle barn som bor eller oppholder seg i Norge, derav også flyktninger og asylsøkere (Barnevernsloven, 2021, § 1-2).

Per mars 2023 var det om lag 877 000 innvandrere i Norge – et tall som samlet sett utgjør cirka 16 % av Norges befolkning (SSB, 2023). Den største andelen innvandrere i Norge kommer fra Asia og Øst-Europa (SSB, 2023). Flere studier viser at personer med minoritetsbakgrunn er overrepresenterte i norsk barnevern. Statistikk hentet fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) viste at 26 % av klientene med tiltak gjennom barnevernet i 2021 hadde minoritetsbakgrunn (Bufdir, 2021). Den største minoritetsgruppen i barnevernet er fra Polen, etterfulgt av Afghanistan, Irak og Somalia (Berg et. al., 2017; Manum, 2015, s. 140). Flere peker på en oppfatning om at arbeid med denne gruppen barnevernsklienter krever en annen form for kunnskap og kompetanse, gjerne kalt *kulturkompetanse* (Rugkåsa et al., 2017, s. 123). Forskning viser at barnevernsledere, og ansatte i barneverntjenesten selv, rapporterer om manglende kulturell kompetanse (Røsdal et al., 2017, ss. 9-10). Kulturell kompetanse anses parallelt som en nødvendighet for å sikre en rettmessig praksis; Spesielt etter innføringen av den nye paragrafen § 1-8. *Barns kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn* som pålegger ansatte i barneverntjenesten å opptre hensynsfullt overfor klientens kulturelle bakgrunn (Barnevernsloven, 2021, § 1-8).

1.3. Aktualitet og sosialfaglig relevans

“Profesjonsutøverne skal unngå og bekjempe urimelig forskjellsbehandling av mennesker på grunnlag av etnisitet, kultur, språk, kjønn, kjønnsuttrykk og seksuell orientering, sosial og økonomisk status, funksjonsnedsettelse, religion, livssyn, politisk syn, alder og andre vesentlige personforhold” (Fellesorganisasjonen, 2019, s. 4).

Sitatet ovenfor er hentet fra et avsnitt om forpliktende verdier i FO (Fellesorganisasjonen) sitt yrkesetiske grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Som det kommer frem av teksten, skal ikke menneskers etnisitet og kultur være opphav for forskjellsbehandling i møte med profesjonsutøvere innen ulike helse- eller sosialfaglige felt. Den kulturelle bakgrunnen en klient i barnevernet har skal med andre ord ikke påvirke den hjelpen eller tjenesten vedkommende får, hverken i negativ eller positiv forstand. Parallelt er det forventet at man jobber mot at slik forskjellsbehandling finner sted.

Som fremtidig sosionom kan jeg arbeide innen en rekke ulike fagområder, deriblant barneverntjenesten. I et flerkulturelt samfunn som Norge er, må man forvente å møte klienter med en annen kulturell bakgrunn enn seg selv. Man vil møte mennesker som tenker og handler på en annen måte enn man er vant til, og som sosialarbeider skal man i utgangspunktet være kapabel til å se forbi forskjeller og likheter. Man skal se mennesker som den de er, i den situasjonen de står i.

1.4. Begrepsavklaring

1.4.1. Kultur

Begrepet *kultur* viser til som de normer og verdier som er med på å skape menneskers forståelse av den verden vi lever i (Williams, 2006, s. 210). Kulturbegrepet refererer ofte til fellestrekk knyttet til ulike grupper mennesker tanke- og atferdsmønstre (Schackt, 2019). Kultur er et vidt begrep som kan brukes for å beskrive store og små grupper mennesker. Den kulturelle bakgrunnen et menneske har, kulturen deres, virker inn på menneskets væremåte, tankesett og handlinger. Det viser til menneskers virkelighetsoppfatning om hva som er rett, og påvirker valgene man tar overfor seg selv og andre (Obeng, 2007, s. 264). I denne sammenheng vil kulturbegrepet hovedsakelig forstås som et nasjonalt fenomen, hvor kulturer kan skille seg fra land til land. Gitt at Norge i dag er å regne som et flerkulturelt samfunn (SSB, 2008), innebærer dette at dagens samfunn består av et mangfold nasjonale, kulturelle tilhørigheter samtidig.

1.4.2. Kulturkompetanse

Kulturkompetanse viser til evnen til å løse eller mestre utfordringer knyttet til kultur. Det finnes samtlige redegjørelser av begrepet, men det er enkelte ferdigheter og evner som gjennomgående trekkes frem. En av disse ferdighetene er forståelse av og kunnskap om ulike kulturer (Qureshi, 2005, s. 266). Andre sentrale aspekter i kulturkompetanse er bevissthet

over sin egen kultur og holdninger, samt evnen til å tilnærme seg kulturelle forskjeller på en respektfull måte (Williams, 2006, s. 210).

1.4.4. Klienter med minoritetsbakgrunn

Ordet *minoritet* betyr mindretall, og er det motsatte av en majoritet (Wæhle, 2022).

Betegnelsen brukes gjerne om befolkningen i et land. Å være en minoritet innebærer at man skiller seg fra flertallet med utgangspunkt i blant annet religiøs, etnisk eller kulturell tilhørighet (Wæhle, 2022). I denne teksten vil begrepet minoritet, eller en person med minoritetsbakgrunn, forstås som en person med en annen kulturell bakgrunn enn norsk. Det vil ikke skilles mellom hva som er årsaken til at personen er å regne som en minoritet, ergo trekkes både flyktninger, migranter og arbeidsinnvandrere innunder begrepet.

1.5. Avgrensning av oppgaven

Av hensyn til oppgavens begrensede lengde og omfang, har det vært nødvendig å sette enkelte avgrensninger. Det er hovedsakelig tre avgrensninger satt:

For det første vil ikke urfolk og nasjonale minoriteter, slik som det samiske folket og romfolk, inkluderes i minoritetsbegrepet for denne oppgaven. Denne avgrensningen er gjort for å skille mellom minoriteter som har tilhørighet i, eller langvarig tilknytning til Norge og ikke.

Fokuset i oppgaven retter seg primært mot barnevernansatte og minoritetsforeldre, og tar for seg deres perspektiver og opplevelser. Barn og unges individuelle erfaringer og opplevelser vil ikke inkluderes i oppgaven på grunn av begrensninger i tilgjengelig forskning og litteratur. Det vil likevel inkluderes annen tilgjengelig statistikk om barn og unge med minoritetsbakgrunn, ettersom de er en viktig del av familiedynamikken og er barn av de aktuelle foreldrene.

Beskrivelsen *ansatte i barneverntjenesten* er generell og inkluderer alle som arbeider innenfor barnevernet. Dette er gjort for å inkludere barnevernsarbeidere i alle mulige faser, ledd eller tiltak i av en barnevernssak.

1.6. Oppgavens oppbygning (skrives ferdig etter korreksjon etter siste veiledning)

Denne oppgaven består av totalt 5 kapitler, hvorav dette innledningskapitlet er det første. Her presenteres tema og problemstilling, definisjoner av sentrale begreper samt avgrensninger for oppgaven. Kapittel 2 omhandler metode, søkeprosess og utvelgelse av kilder. I kapittel 3 redegjøres det for relevant teori, samt at funn fra litteratur anvendt i denne oppgaven presenteres. Kapittel 4 er oppgavens diskusjonskapittel hvor teori og litterære funn diskuteres i lys av problemstillingen. Kapittel 5 er det siste og avsluttende kapitlet. Her oppsummeres de viktigste funnene og poengene som har kommet frem i arbeidet med denne bacheloroppgaven.

2. Metode

I søken etter kunnskap er det hensiktsmessig å velge seg en fremgangsmåte, en metode, for å innhente den informasjonen man er ute etter. Denne oppgaven er en teoretisk oppgave hvorav systematiske litteratursøk har blitt anvendt for å samle inn datamateriale. Dette innebærer at man henter data fra allerede eksisterende verk, slik som forskningsresultater, faglitteratur og relevant teori (Dalland, 2020, s. 199). Gjennom å gjennomføre digitale søk etter litteratur eller ved å lete manuelt i fysisk materiale, leter man seg fram til kilder som kan være relevante for det temaet eller problemstillingen som undersøkes. Denne oppgaven tar dermed utgangspunkt i funn, tanker og meninger utforsket og formulert av andre, som siden vil diskuteres i lys av oppgavens problemstilling.

Søkene etter litteratur har primært blitt gjennomført digitalt ved bruk av digitale databaser. Jeg har også gjort supplerende, manuelle søk i tidligere pensumbøker brukt under utdanningen, samt på biblioteket i bøker med relevante titler. Parallelt med dette har jeg underveis i arbeidet blitt tipset om relevant litteratur av min veileder og bekjente på studiet.

2.1. Pilotsøk

I forkant av arbeidet med å formulere en problemstilling for bacheloroppgaven satte jeg av tid til å utforske hva som fantes av faglitteratur gjennom å søke i ulike databaser. På daværende tidspunkt hadde jeg valgt ut et tema jeg ønsket å skrive om, men som jeg var usikker på om det fantes mye litteratur om. Pilotsøket var derfor en fin måte å kartlegge informasjon og eksisterende kilder. Jeg fant fort ut at mitt første utkast til en problemstilling ville være vanskelig å skrive om. Det fantes lite forskning og få vitenskapelige publikasjoner om temaet, og problemstillingen var altfor stor og omfattende gitt omfanget for en bacheloroppgave. Jeg så meg derfor nødt til å snevre inn problemstillingen min, noe som ble betydelig lettere etter å ha fått innblikk i hva slags litteratur som faktisk fantes om tematikken jeg hadde valgt. Etter hvert fant jeg flere gode kilder og forskningsrapporter, og på bakgrunn av disse formulerte jeg min endelige problemstilling. Deler av materialet jeg fant under pilotsøket har vært sentralt i det videre arbeidet med denne oppgaven. Totalt har jeg brukt fire artikler fra disse søkene.

2.2. Søkestrategi

For innhenting av litteratur har jeg i hovedsak benyttet meg av søkemotorene Idunn, Google Scholar og Oria. Dette er alle søkemotorer tilknyttet databaser med en rekke relevant litteratur for det sosialfaglige felt, og som er enkle å manøvrere seg i. I tillegg har NTNU Open og OsloMet sin Open Digital Archive (ODA) blitt brukt for å finne rapporter. Gjennom å plukke ut enkeltord og begreper, har jeg søkt etter bøker, fagfelleverderte artikler, rapporter, pågående eller tidligere forskning og fagkommentarer som omtaler disse.

Sentrale søkeord for innhenting av relevant litteratur har vært «barnevern», «barnevernsarbeidere», «etnisk minoritet», «kulturforståelse» og «kulturkompetanse». Søkene har blitt gjort på både norsk og engelsk. For søk på engelsk har ord og fraser som «minority», «family», «parent» og «culture competence» blitt brukt. Alle søkene har blitt gjennomført med og uten trunkering. Trunkering innebærer at en ved hjelp av et stjernetegn (*) bak en ordstamme, søker på alle mulige sammensetninger av stammen og øvrige ord (Språkrådet, 2017). Det har vært en nyttig metode for å utvide søkene. For eksempel ga søket «minoritet*» betydelig flere treff enn «minoritetsforeldre», og fanget samtidig opp ord som «minoritetsfamilie», «minoritetssamfunn» og «minoritetsperspektiv».

2.2.1. Inklusjons- og eksklusjonskriterier

I forkant av søkeprosessen satte jeg inklusjons- og eksklusjonskriterier for utvelgelsen av litteratur. Dette er krav knyttet til blant annet tekstens innhold, alder og språk som er med på å avgrense hvilke kilder som skal eller ikke skal brukes i oppgaven, samt omfanget av søkene. For mitt vedkommende satte jeg krav om at teksten skulle være skrevet på engelsk eller et nordisk språk og at det ikke var mer enn 20 år siden publikasjon. Et ytterligere kriterium har naturligvis vært at teksten har samsvart med mine definisjoner av begreper. For eksempel fantes mye spennende litteratur om kulturkompetanse og nasjonale minoriteter, men ettersom nasjonale minoriteter er utelatt fra minoritetsbegrepet i denne oppgaven, ble disse tekstene ekskludert til tross for at innholdet kunne være relevant.

2.3. Kildekritikk

Når man utelukkende benytter seg av litteratur for å skrive en oppgave er det viktig at man er kritisk overfor tekstene som brukes. Kildekritikk handler både om å være påpasselig med hvor kilden kommer fra, om innholdet er reelt og hvorvidt innholdet er forskningsbasert eller

skrevet fra forfatterens personlige ståsted. Under innhenting av litteratur har jeg vært påpasselig med at artikler har vært fagfellevurderte, hvilket innebærer at materialet er godkjent av anonyme, upartiske eksperter innen fagfeltet (Utdanningsforskning, 2016). Ved bruk av bøker, har jeg kun brukt fysiske bøker tilgjengelig gjennom NTNU og OsloMet sine universitetsbibliotek. Dette anser jeg som en sikkerhet ved at bøkene da kvalifiserer for bruk under høyere utdanning.

3. Teori og funn fra litteratur

I dette kapitlet vil det bli presentert teori og funn fra litteratur som er relevant for å besvare oppgavens problemstilling. Valget av teori er begrunnet ut fra deres mulighet til å bidra med en utdypet forståelse av mulige utfordringer ved kulturkompetanse i møtet mellom barneverntjenesten og minoritetsforeldre. Litterære funn vil presenteres for å redegjøre for tidligere forskning, rapporter og perspektiver på mulige utfordringer knyttet til kulturkompetansebegrepet.

3.1. Etnosentrisme

Etnosentrisme kan forstås som en tendens til at mennesker ofte vurderer hverandre med utgangspunkt i seg selv (Eriksen, 2021, s. 18). En etnosentrisk forståelse av kultur innebærer derfor at kulturen og de kulturelle verdiene man selv har, legges til grunn for vurderingen av andre kulturer (Eriksen, 2021, s. 18). Inntrykket, forståelsen eller holdningen overfor andre kulturer bunnar i hvorvidt de ligner eller skiller seg fra sin egen kultur. Evalueringen av andre kulturer kan dermed være både positiv eller negativ, alt etter hvor lik eller annerledes man oppfatter «det andre» å være sammenlignet med «sitt eget». Implisitt resulterer dette i at man anser sin egen kultur, med de verdier og normer som følger av den, som overlegen eller bedre enn andre kulturer (Dahl & Baker, 2022; Qureshi, 2005, s. 266).

Ifølge Marianne Skytte kan en etnosentrisk kulturforståelse føre til at minoritetsklienter føler seg fremmedgjort (Skytte, 2019, s. 23). Opplevelsen av at andre vurderer deres kultur, og virkelighetsoppfatning, som noe dårlig eller feil, kan fremme følelsen av maktesløshet og å ha blitt misforstått. Hun trekker frem en sammenheng mellom etnosentrisme og fordommer, ved at vurderingen av menneskers kultur kan påvirke inntrykket av individet selv. Framfor å se individet som et medmenneske, ser man vedkommende som en representant for deres kultur (Skytte, 2019, s. 23). En konsekvens av dette er at det skapes en stor distanse mellom likeverdige mennesker ved å fremheve forskjeller framfor likheter seg imellom.

3.1.1. Inn- og utgruppekategorisering

Ifølge Felicia Pratto og Demis Glasford (2008) kan etnosentrisme, i ytterste konsekvens, fungere som en diskriminerings- og kategoriseringsprosess (Pratto & Glasford, 2008, s. 1412). De trekker frem begrepene *inngruppe* og *utgruppe*, to tenkte grupper mennesker plasseres i med utgangspunkt i den subjektive opplevelsen av hvor like eller ulike individene er i forhold til en selv. Mennesker i inngruppen oppleves som lik seg selv og vil favoriseres, mens

menneskene i utgruppen oppleves som annerledes og ses ned på (Pratto & Glasford, 2008, s. 1412). En slik kategorisering på bakgrunn av kultur viser til en etnosentrisk kulturforståelse hvor ens egen kultur anses som best. Dette kan igjen skape avstand mellom mennesker, og støtter dermed Skyttes holdepunkter.

3.2. Kulturkompetansen i barnevernet

Ansatte i barneverntjenesten er etter norsk lov pliktige å ta hensyn til sine klienters kulturelle bakgrunn i alle faser og ledd av en barnevernssak (Barnevernsloven, 2021, § 1-8). I forarbeidene står det at «kunnskap og kompetanse om barnet og familiens bakgrunn er en forutsetning for godt barnevernsfaglig arbeid og forsvarlig saksbehandling» (Prop. 133L (2020-2021), s. 544). Kulturkompetanse kan derfor forstås som et lovpålagt krav. Det kommer videre frem av forarbeidene at denne bestemmelsen derimot «ikke innebærer at det skal legges en annen standard til grunn for vurderinger av barns behov eller av kriterier for god omsorg» (Prop. 133L (2020-2021), s. 544). Dette innebærer at hensynet og respekten for klientenes kultur ikke skal overkjøre barnevernets generelle prinsipper for gjennomførelsen av deres samfunnsmandat; å beskytte barn og unge som lever under forhold som skader deres helse og utvikling (Barnevernsloven, 2021, § 1-1).

Da det i 2017 ble gjennomført en kartlegging av kompetansenivået i barnevernet, rettet deler av kartleggingen seg mot kulturkompetanse. Forskerne fant at barnevernsledere, og de ansatte selv, vurderte den kulturelle kompetanse i barneverntjenesten som utilstrekkelig (Røsdal et al., 2017, ss. 9-10). Sosialarbeidere, og derav ansatte i barneverntjenesten, etterspør mer kunnskap og kompetanse om kultur og ulike kulturer (Williams, 2006, s. 123). Arbeid med minoritetsfamilier blir ofte presentert som noe særegent som krever andre ferdigheter og spesifikke metoder fra menneskene som jobber med dem (Rugkåsa et al., 2017, s. 123; Rugkåsa, 2018, s. 180). Blant ansatte kan dette oppleves som at de ikke kvalifiserer for arbeid med minoritetsklienter (Rugkåsa et al., 2017, s. 125).

Sentralt i kulturkompetansebegrepet er bevissthet over egne holdninger, og kunnskap og forståelse av ulike kulturer (Williams, 2006, s. 210; Qureshi, 2005, s. 266). Flere trekker frem manglende kulturell kompetanse i barnevernet som et merkbart problem (Berg et al., 2017, s. 2; van der Weele & Fiecko, 2020, s. 127). Særlig problematisk oppleves mangel på kunnskap og forståelse av hvordan kultur henger sammen med oppdragerspraksis. Gjennom sitt arbeid som advokat har Janne Fjelnseth erfart samhandlingen mellom barneverntjenesten og

minoritetsfamilier. Ifølge henne er det tydelig at en del ansatte i barneverntjenesten ikke vet hvordan kultur henger sammen med barneoppdragelse, og påvirker utøvelsen av den (Fjelnseth, 2017, s. 54).

3.3. Omsorgs- og oppdragerpraksis

Synet på barneoppdragelse, og ulike former for oppdragerpraksis, kan deles inn i diskurser. En diskurs kan beskrives som et tankesett eller en måte å forstå et gitt fenomen eller tema (Grue, 2021). Diskursen man støtter seg på påvirker synet eller meninger man har om noe, og medfører implisitte krav eller forventninger om hvordan man skal opptre i samsvar med den forståelsen diskursen presenterer (Grue, 2021). Begrepet kan knyttes opp mot kultur, ved at ulike kulturer kan forholde seg til ulike diskurser. Oppfatningen av hva barneoppdragelse skal være, eller synet på hva som er «god» omsorg eller oppdragerpraksis, kan derfor sies å være kulturelt betinget (Skytte, 2019, s. 182). I forbindelse med sin masteroppgave gjennomførte Emina Khajieva (2014) intervju av ansatte i barneverntjenesten og foreldre med minoritetsbakgrunn som selv hadde erfaring med barnevernet. Hun fant store forskjeller i hvordan de to gruppene beskrev omsorg. Minoritetsforeldrene knyttet omsorgsbegrepet opp mot materielle og økonomiske forhold (Khajieva, 2014, ss. 60-61). For dem var det omsorg å gi barna klær, mat, møbler og et tak over hodet. De ansatte i barneverntjenesten derimot, forstod omsorg som tilretteleggelse for barnets utvikling (Khajieva, 2014, s. 59). Kjærlighet, emosjonell støtte, kommunikasjon og lek ble trukket frem som viktige elementer ved omsorgsbegrepet.

Dette varierende synet på hva omsorg er, og å manøvrere seg gjennom ulike oppdragerpraksiser, oppleves som en utfordring i møtet mellom barneverntjenesten og minoritetsforeldre (Rugkåsa et al., 2017, s. 123). Ansatte i barneverntjenesten må kontinuerlig ta stilling til hvorvidt et barn bor, eller lever under forhold som er skadelig for deres helse eller utvikling. For å gjøre det må de vurdere om omsorgen barn og unge mottar fra sine omsorgspersoner er tilstrekkelig eller ikke (Ylvisaker et al., 2015, s. 225), og hvorfor de mener forholdene i hjemmet er bra eller dårlige. En slik vurdering kan være utfordrende, og opphav for konflikt grunnet forskjeller i grunnleggende verdier (Nordby et al., 2013, s. 271). Særlig gjelder dette i de sakene hvor det ikke intuitivt er opplagt hvordan en skal handle, slik som i saker hvor oppdragerpraksisen ikke strider imot norsk lov, men likevel oppleves som lite ideell. Slike saker kan oppleves som et etisk dilemma hvor det kan være vanskelig å vite

om man skal slå ned på kulturell praksis som virker uvanlig, men som tilsynelatende ikke er skadelig for barna (Nordby et al., 2013, ss. 266-267).

3.3.1. Kunnskap om kulturelle variasjoner i oppdragerpraksis

Kunnskap om kulturer regnes som sentralt for å inneha god kulturell kompetanse (Qureshi, 2005, s. 266). Denne kunnskapen kan omfatte kjennskap til normer, verdier og tradisjoner innad i ulike kulturer. Artikkelen *Kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgsevne: Innspill og veiledning for barnevern, sakkyndige og rettens aktører* (van der Weele og Fiecko, 2020) tar for seg konkrete eksempler på oppdragerpraksis, som på tvers av kulturer kan tolkes forskjellig eller misforstås. Et av disse er verbal dialog og kommunikasjon med barn, noe som i Norge forstås som grunnleggende viktig for barns kognitive og emosjonelle utvikling (Khajieva, 2014, s. 59; van der Weele & Fiecko, 2020, s. 132). Et lignende fokus hevder de imidlertid at er mindre fremtredende i andre land, slik som i enkelte deler av Asia, hvor en ofte kan observere kommunikasjon gjennom kroppsspråk og gestikuleringer (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 132). Mangelen på verbal kommunikasjon mellom foreldre og barn kan i noen vestlige land bli tolket som at foreldrene ikke gir tilstrekkelig emosjonell omsorg, hvilket ifølge forfatterne ikke trenger å være tilfellet (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 132).

3.3.2. Tilegnelsen av «det norske»

Forskning viser at minoritetsforeldre opplever at deres syn på barneoppdragelse blir sett ned på og stemplet som noe dårligere enn «den norske» (Bø, 2008, sitert i Berg et al., 2017, s. 12). Deres verdier og syn på det å være en forelder for deres barn blir ikke møtt med respekt og forståelse (Aadnesen & Hærem, 2007, sitert i Berg et al., 2017, s. 19). I stedet blir det bedt om å oppdra barna sine på en norsk måte og «være» norsk (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 136; Ylvisaker et al., 2015, s. 277). I arbeidet med rapporten *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge: Integreringsbarometeret 2022* ble det gjennomført en kvantitativ undersøkelse for å kartlegge holdninger til innvandrere og deres integrering i Norge (Brekke & Fladmoe, 2022). Av et utvalg på omlag 3360 respondenter mente 28% at innvandrere må gi fullstendig slipp på sin egen kultur og tilpasse seg normer og verdier i Norge (Brekke & Fladmoe, 2022, s. 63). Hele 80% av det samme utvalget mente derimot at innvandrere må oppdra barna sine på en «norsk» måte (Brekke & Fladmoe, 2022, s. 63). Likevel pekes det på at en del innvandrerforeldre ikke vet hva det innebærer, og at de ikke får

videre opplæring i hva norsk oppdragerpraksis og omsorgsverdier er (Fylkesnes et al., 2015, s. 91; van der Weele & Fiecko, 2020, s. 135).

En studie av 17 andregenerasjonsinnvandrere fra Somalia med barn, viste at selv innvandrere født og oppvokst i Norge opplever et press om å fremstå som «norske» nok (Handulle & Vassenden, 2020, s. 10). Studien fokuserte spesielt på møtet med barnehagen, og om hvordan foreldrene opptrådte i møte med barnehagelærerne for å vise seg frem som gode foreldre. Informantene uttrykte bekymring for at deres tilhørighet til Somalia ville påvirke barnehagelærernes oppfatning av dem, gjennom sterke fordommer og stigmatisering mot somaliske innvandrere i Norge (Handulle & Vassenden, 2020, s. 6). De var også bekymret for at barnehagen kunne ha en lavere terskel for å sende inn bekymringsmelding til barnevernet om dem på grunn av deres etniske, kulturelle og religiøse tilhørighet (Handulle & Vassenden, 2020, s. 9). Foreldrene følte derfor på et behov for å bevise sin kulturelle «norskhet», og å vise overfor andre at de har forståelse av norske verdier, normer og tradisjoner (Handulle & Vassenden, 2020, s. 8). Dette gjorde de blant annet ved å gå turer i naturen med barna sine da de var klar over at dette for mange regnes som «typisk norsk» (Handulle & Vassenden, 2020, s. 10).

3.4. Frykt og mistillit til barneverntjenesten

Forholdet mellom barneverntjenesten og minoritetsfamilier kan være preget av frykt (Berg et al., 2017, s. 68; Fylkesnes et al., 2015, s. 87). Frykten hos en del minoritetsklinter bunner i en usikkerhet rundt hva barneverntjenesten egentlig er, og hva de kan være i stand til å gjøre. For noen minoritetsforeldre kan barnevern være et nytt og ukjent konsept (Berg et al., 2017, s. 68). Denne påstanden underbygges av Fjelnseth (2017, s. 54) og Manum (2015, s. 141) som påpeker at den norske barneverntjenesten kan skille seg fra alternative ordninger i hjemlandet. En studie av minoritetsfamilier fra 2015 fant at et fåtall av familiene selv hadde negative erfaringer med barnevernet, og at frykten baserte seg på det de ble fortalt av venner, naboer og øvrige bekjente (Fylkesnes et al., 2015, s. 87). Gjennom fortellinger og advarsler om barneverntjenesten glir usikkerheten over i frykt; Frykt for å bli fratatt barna sine, bli misforstått eller forsømt, eller for å bli stemplet som «sinnsyk» (Berg et al., 2017, s. 68; Fjelnseth, 2017, s. 53; Fylkesnes et al., 2015, s. 87). Frykten skaper utfordringer for barneverntjenesten ved at det hindrer dem i å gi god hjelp. Foreldre takker nei til hjelp fra barnevernet fordi de blir fortalt at det er farlig (Berg et al., 2017, ss. 69-72).

Minoritetsklienters frykt for barnevernet påvirker barnevernsarbeidernes arbeid. En ansatt i barneverntjenesten som ble intervjuet i forbindelse med prosjektet *Myter eller realiteter - møter mellom innvandrere og barnevernet* (Berg et al., 2017), påpekte at frykten kan være en vedvarende utfordring – selv etter langvarig kontakt. Vedkommende uttalte: «vi kan ha ganske mange runder på frivillig tiltak (...) de tror fremdeles at man skal ta fra dem barna» (Berg et al., 2017, s. 72). Barnevernsarbeidere oppgir at tillitsskapende relasjonsarbeid opptar mye tid i arbeidet med minoritetsklienter (Berg et al., 2017, s. 72). Parallelt har studier vist at tilliten til barneverntjenesten blant personer med minoritetsbakgrunn er varierende. En undersøkelse utført av Ipsos (2017) fant at minoritetspersoner fra Bosnia-Hercegovina var den gruppen i utvalget med høyest tillit til barnevernet, ved at 63 % av 196 respondenter svarte at de hadde svært eller ganske stor tillit til barneverntjenesten i Norge (Ipsos, 2017, s. 26). Minoritetsgruppen med lavest tillit til barnevernet kom fra Polen, hvor kun 28 % av 145 respondenter svarte det samme (Ipsos, 2017, s. 26). Det spesifiseres ikke hvorvidt respondentene selv har personlig erfaring med barnevernet eller om det dreier seg om deres generelle tillit til barneverntjenesten som samfunnsinstitusjon.

Etableringen av tillit kan være krevende å få til dersom relasjonen mellom to parter er preget av redsel og bekymring. Det kan ta lang tid for enkelte minoritetsforeldre å bygge opp tillit til barnevernsarbeidere på grunn av deres sterke indre skepsis overfor barneverntjenesten (Berg et al., 2017, ss. 72-73). Minoritetsforeldrene selv fremlegger at opplevelsen av å bli sett, hørt og tatt på alvor er viktige hjelpemidler i relasjonsbyggingen (Berg et al., 2017, s. 73). Tillit bygges opp over tid, og er en nødvendighet for å kunne stole på et annet menneske (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 130).

3.4.1. Strukturelle utfordringer i arbeid med minoritetsklienter

Strukturelle begrensninger er en viktig faktor som påvirker barneverntjenestens evne til å yte god hjelp til klientene sine. Foruten frykt og manglende tillit til barneverntjenesten, er blant annet tid og arbeidsbelastning faktorer som kan virke begrensende. Mange ansatte i barnevernet har et høyt arbeidspress med mange pågående saker og begrenset tid å bruke på hver sak (Kojan & Christensen, 2016). Selv om dette kan påvirke arbeidet med både etnisk norske og minoritetsklienter, er det enkelte utfordringer som i større grad er særegent for arbeid med minoritetsklienter. Kulturkompetanse og holdninger hos ansatte i barneverntjenesten trekkes frem som en mulig begrensning i møte med minoritetsklienter (Berg et al., 2017, s. 2; Handulle & Vassenden, 2020, s. 3; van der Weele & Fiecko, 2020, s.

127). Språkbarrierer og bruk av tolketjenester trekkes i særlig grad frem som en utfordring. Bruk av tolk er viktig for å sørge for klienters rettssikkerhet (Fjelnseth, 2017, s. 55). Å sikre god kommunikasjon mellom barneverntjenesten og minoritetsklienter er helt essensielt, også for å ivareta det lovpålagte samarbeidet mellom dem (Barnevernsloven, 2021, § 1-9). Tolketjenester er derimot opphav for flere utfordringer, slik som at det kan være vanskelig å få tak i kompetente tolker (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 139). Barnevernsarbeidere opplever at bruk av tolk påvirker etablering av gode relasjoner og tillit (Berg et al., 2017, s. 12). Å gjennomføre møter med tolk oppleves også tidkrevende, ved at all kommunikasjon krever dobbel oversettelse.

3.5. Kritisk refleksjon

Kritisk refleksjon viser til en skeptisk, tenkende rolle hvor man er kritisk overfor sitt eget arbeid. Gjennom å tenke tilbake på tidligere erfaringer med et granskende blikk, er idéen at man kan gjenkjenne verdier, kunnskap og teorier som påvirket valgene som ble tatt (Askeland, 2011, s. 25). Ved å tydeliggjøre sin egen forståelse av seg selv og den praksisen man utøver, kan man identifisere forhold som har påvirket klientmøtene (Askeland, 2011, ss. 25-26). I faglitteratur trekkes kritisk refleksjon særlig frem i forbindelse med å forebygge at valg tas på et feilaktig beslutningsgrunnlag, og for å sikre at praksisen samsvarer med grunnleggende verdier og prinsipper i sosialt arbeid som fag (Mathias, 2015, s. 462). Refleksjonen tar også sikte på å analysere de strukturelle forholdene som ligger til grunn for profesjonsutøvelsen, slik som sosiale og kulturelle faktorer (Askeland, 2011, s. 39). Å utvikle refleksivitet, evnen til å se seg selv utenifra, er viktig for å klare å oppdage slike forhold (Askeland, 2011, s. 37). Med et refleksivt blikk på sin egen praksis undersøker man mulige tendenser til at egne tanker, følelser og reaksjoner påvirker handlingene sine (Askeland, 2011, s. 37). Det omhandler derfor også reflektere over holdninger, og om man selv er et hinder i møte med klientene.

4. Diskusjon

I det følgende vil jeg diskutere funnene fra litteraturen og relatere dem til oppgavens problemstilling: *Hvordan kan kulturkompetansen til ansatte i barnevernet påvirke forståelsen av, og relasjonen til, klienter med minoritetsbakgrunn?* Diskusjonen retter seg mot positive og negative virkninger av kulturkompetanse blant ansatte i barneverntjenesten i møte med minoritetsklienter, og om hvordan forståelsen av og relasjonen med dem kan påvirkes av dette.

4.1. Å utøve kulturkompetanse i barneverntjenesten

Kulturkompetansebegrepet knyttes ofte opp mot å være bevisst over sine egne holdninger (Williams, 2006, s. 210). En slik bevissthet omhandler blant annet å være klar over hva man tenker, føler og mener om andre mennesker. En annen sentral forståelse av kulturkompetanse er at det dreier seg om å inneha kunnskap om, og forståelse av, ulike kulturer (Qureshi, 2005, s. 266). Gjennom å ha kunnskap om andre kulturer, er tanken at man lettere kan forstå menneskene som er del av disse kulturene. Et slikt teoretisk grunnlag kan være en fordel ved at man lettere kan kjenne igjen kulturelle verdier og normer i møte med mennesker med en annen kultur enn seg selv. Det kan gjøre det enklere å opptre med respekt og ha forståelse for hva som er viktig for dem. Det stilles imidlertid spørsmål ved hvorvidt en slik tolkning av kulturkompetansebegrepet bør legges til grunn i oppfatningen av kulturkompetanse.

En innvending mot kulturkompetansebegrepet retter seg mot fremstillingen av kulturkompetanse som en målbar ferdighet. Rugkåsa (2018, ss. 180-182) hevder at det er en utbredt antakelse om at så lenge man har kunnskap om, eller kjennskap til ulike kulturer, vil man kvalifisere bedre for arbeid med minoritetsklienter. Å tro at kunnskap om andre kulturer er alt man trenger kan være med på å male et bilde av kultur som et uforanderlig fenomen man bare kan lese seg opp på, og så vil man forstå og mestre møtene med det (Rugkåsa et al., 2017, s. 122). En slik forståelse av kulturkompetanse kan være med på å konstruere nye, eller opprettholde gamle stereotypier (Rugkåsa et al., 2017, s. 122), ved at generalisert kunnskap legges til grunn for profesjonsutøvernes innsikt og forståelse av andre mennesker. Å basere forståelsen sin av minoritetsklienter på generalisert faktakunnskap kan medføre at man generaliserer klientene også. Forfatterne peker på at kultur ikke kan forklares ut ifra en konkret beskrivelse, og at det ikke finnes noen fasit på hvordan en spesifikk kultur utspiller seg hos enkeltindivider (Rugkåsa et al., 2017, s. 122). Å tviholde på beskrivelser av konkrete

kulturer slik litteraturen tilsier, kan føre til at man overser det vide spekteret av kulturelle variasjoner blant klientene. Gjør man det, ignorerer man enkeltindividene og ser på dem som medlemmer av en bestemt gruppe framfor et selvstendig menneske (Rugkåsa, 2018, s. 182).

4.1.1. Bevisstgjøring av individuelle oppfatninger

Kunnskap om, og kjennskap til verdier, normer og tradisjoner i ulike kulturer, kan også tilegnes gjennom praksis. Å fysisk møte og omgås andre mennesker er den beste måten å bli kjent på, og legger også til rette for kunnskaps- og kompetanseutvikling gjennom å oppleve spekteret av hvordan den samme kulturen kan arte seg forskjellig. Likevel vil disse møtene preges av den individuelle ansattes subjektive oppfatning og opplevelse. En positiv opplevelse kan gi positive følger, mens en negativ opplevelse sådan kan gi mindre gode utfall for klienten. En lignende forestilling om dette er den Pratto og Glasford (2008, s. 1412) peker på ved bruk av inn- og utgruppebegrepene: Mennesker lik seg selv favoriseres, mens mennesker som oppleves annerledes ses ned på. En slik kategorisering er særlig problematisk dersom kategoriseringen skjer på grunn av kultur. Å plassere etniske norske klienter i en inngruppe, og minoritetsklienter i en utgruppe på bakgrunn av at de oppleves eller forstås som noe annerledes sammenlignet med en selv, viser til en etnosentrisk kulturforståelse hvor den norske kulturen trekkes frem som noe bedre. Kategorisering av mennesker i inngrupper og utgrupper er ikke nødvendigvis en bevisst handling, men vil uansett medføre at man rangerer, og behandler, mennesker forskjellig med utgangspunkt i seg selv. En bevisstgjøring av hvordan vår egen kulturforståelse kan påvirke vår oppfatning av andre mennesker og deres kultur kan bidra til en mer nyansert forståelse og bedre relasjoner.

4.2. Forståelsen av barneoppdragelse

Kultur påvirker hvordan mennesker utøver omsorg og oppdrar barna sine på (Obeng, 2007, s. 264; Skytte, 2019, s. 182; Smette & Rosten, 2019, s. 36). Oppdragerpraksis og forståelsen av hva som er god omsorg henger sammen med den virkelighetsoppfatningen man har, og det rammeverket man selv er vant med gjennom kulturelt forankrede verdier (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 128). I et flerkulturelt land som Norge finnes et mangfold av syn på barneoppdragelse. Selv blant etnisk norske nordmenn eksisterer ulike oppfatninger av hva barn trenger og hvordan man skal oppdra dem. Slik Khajieva (2014, ss. 59-61) sine funn viser, kan omsorgsbegrepet forstås og praktiseres forskjellig av minoritetsforeldre og ansatte i barneverntjenesten. Så lenge oppdragerpraksisen ikke strider med norsk lov, medfører

vanligvis ikke disse ulike synene på barneoppdragelse noen store vanskeligheter. Likevel kan det oppstå utfordringer dersom en ikke evner å legge sin egen forståelse av barneoppdragelse til side i møte med andre mennesker. Spesielt gjelder dette ansatte i barneverntjenesten som sitter med beslutningsmyndighet og makt gjennom barnevernsloven til å foreta valg som kan ha store konsekvenser for klientenes liv. En slik praksis kan naturligvis påvirke relasjonen til en klient ved at klienten kan føle seg misforstått, møtt på en fordomsfull måte eller ikke føle seg god nok.

4.2.1. Forklaringen av forhold i hjemmet

Det hevdes at god kulturkompetanse kan redusere risikoen for at vedtak og beslutninger treffes på feil grunnlag (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 136). Å ha kunnskap om kulturelle verdier, tradisjoner og oppdragerpraksiser kan gjøre det lettere å skille mellom kulturell praksis og reelle mangler når det gjelder minoritetsbarns daglige omsorg. Framfor å kun forholde seg til sin egen diskurs eller forståelse av barneoppdragelse, trekkes det å ha kjennskap til andres forståelse frem som en fordel ved at man enklere kan identifisere andres omsorgs- og oppdragerpraksis. Et eksempel som illustrerer dette er van der Weele og Fiecko (2020, s. 132) sin beskrivelse av forskjellene i kommunikasjon med barn i Norge og enkelte asiatiske land. Ettersom en del asiatiske foreldre i større grad kommuniserer med kroppsspråk, kan lite verbal dialog mellom foreldrene og barna i en asiatisk familie forklares som noe kulturelt (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 132).

Eksempelet demonstrerer hvordan kunnskap om kulturelle verdier og praksiser kan hjelpe barnevernsansatte med å forstå atferd og kommunikasjon som ellers kunne blitt misforstått som omsorgssvikt eller forsømmelse. Samtidig er en utfordring ved denne forklaringen nettopp det at den kan nedtone faktiske problemer eller mangler ved barnas daglige omsorg. Ved å bruke kultur som en unnskyldning er risikoen tilstede for at man overser reelle mangler ved barnas situasjon eller omsorg (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 143). I eksempelet ovenfor kunne den manglende verbale dialogen vært et resultat av andre årsaker, slik som psykiske lidelser, rus eller utviklingsforstyrrelser (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 138). Å bortforklare slike forhold som kultur kan signalisere at man ikke tar saken på alvor, og følgende svikter i å oppfylle barnevernets samfunnsmandat om å beskytte barn fra skadelige forhold i hjemmet (Barnevernsloven, 2021, § 1-1).

4.3. Forventingen om å være norsk

Minoritetsforeldre rapporterer om at de blir fortalt at de må tilegne seg norsk kultur og norske verdier, praksiser og tradisjoner (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 136; Ylvisaker et al., 2015, s. 277). Hvorfor de må det, kan for mange oppleves uforståelig; De får ikke alltid beskjed om hva norsk kultur innebærer og hvordan de skal tilegne seg dette «norske» (Fylkesnes et al., 2015, s. 91; van der Weele & Fiecko, 2020, s. 135). Det hele kan føre til at minoritetsklientene føler seg misforstått eller lite respektert ettersom at det som er viktig for dem og betraktes som noe godt, karakteriseres som noe negativt eller dårlig (Aadnesen & Hærem, 2007, sitert i Berg et al., 2017, s. 19; Bø, 2008, sitert i Berg et al., 2017, s. 12). Følelsene som oppstår kan bære preg av fortvilelse og usikkerhet knyttet til hvorfor, eller hva, denne vurderingen bunner i. Skyldes det stereotypiske forestillinger om hva kulturen deres er, eller kommer det av en holdning om at ingen andre kulturer enn den norske holder mål?

4.3.1. Å være «norsk» nok

Brekke og Fladmoe (2022) sin rapport viser resultater som kan tolkes dit hen at det blant den norske befolkning eksisterer en ambivalent holdning overfor integreringen av minoritetspersoner i Norge. Selv om undersøkelsene utført i forbindelse med rapporten har rettet seg mot befolkningen generelt, kan en ikke utelukke at ansatte i barneverntjenesten kan inneha de samme holdningene. Rapporten viser at et fåtall mener at minoritetspersoner fullt ut må gi slipp på sin egen kultur (Brekke & Fladmoe, 2022, s. 63). Det er dermed et lavt antall som forventer en fullstendig tilegnelse av norsk kultur og verdier. Samtidig er det godt over halvparten av det samme utvalget som mener at minoritetspersoner må oppdra barna sine på en norsk måte (Brekke & Fladmoe, 2020, s. 63). Dette viser til en forventning om at minoriteter skal tilegne seg norske verdier og væremåte, samtidig som de til en viss grad kan holde fast ved sin egen kultur. En slik forventningen kan ses som et uttrykk for etnosentrisme, hvor den norske kulturen trekkes frem som et ideal (Qureshi, 2005, s. 266). Det er imidlertid usikkert hvordan respondentene har tolket spørsmålene, og hva individene har vektlagt i forståelsen av «norsk standard for barneoppdragelse». Et spørsmål som oppstår i denne sammenheng retter seg mot hva «norsk» kultur og «norske» verdier egentlig er. På lik linje som at deler av kritikken av kulturkompetansebegrepet retter seg mot bruk av generalisert faktakunnskap i forståelsen av minoritetsklienter, skapes her en lignende situasjon, hvor minoritetsklienter blir bedt om å tilegne seg den norske kultur basert på en generalisert beskrivelse av kulturen. Opplevelsen av hva som er «norsk» vil variere, og det er derfor vanskelig å be noen oppføre seg på en «norsk» måte.

Akkurat hva det vil si å være norsk kan være vanskelig å definere da beskrivelsen av det kan variere fra person til person. Kulturen vår påvirker oss gjerne på en intuitiv måte ved vi handler på bakgrunn av den, uten å alltid vite hvorfor. Når ansatte i barneverntjenesten ber minoritetsklienter om å være norske (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 136; Ylvisaker et al., 2015, s. 277), forventer de en atferd og et tankesett som de selv kanskje ikke helt forstår. Det er ikke vanskelig å forestille seg hvor utfordrende det kan være for minoritetsklienter å skulle tilpasse seg til en kultur uten å ha noen klar forståelse av hva det involverer. Dette reiser igjen spørsmålet om hva som skal til for å regnes som "norsk nok". Foreldrene i Handulle og Vassenden (2020, s. 10) sin studie beskriver søndagsturer i naturen som en typisk norsk aktivitet, og spørsmålet blir da om man oppfyller kravene om å være norsk ved å gjøre dette. Det er også verdt å diskutere om det å "oppføre seg norsk" egentlig er så viktig. Å trekke frem en tilpasning til det norske kan virke noe overfladisk og unødvendig, og kan problematisere familienes kultur i unødvendig grad. Det viktigste bør være at barn og unge vokser opp under trygge og gode forhold som ikke skader deres helse og utvikling, ikke hvordan foreldrene deres uttrykker sin kulturelle bakgrunn – spesielt dersom det ikke strider imot norsk lov.

4.4. Kritisk refleksjon som verktøy

Å møte minoritetsklienter på en annen måte enn etnisk norske klienter er forskjellsbehandling, selv når handlingene i seg selv ikke medfører noe overveidende positivt eller negativt. FOs yrkesetiske grunnlagsdokument understreker forpliktelsen om at profesjonsutøvere skal unngå, samt bekjempe forskjellsbehandling av klienter på bakgrunn av deres kulturelle tilhørighet (FO, 2019, s. 4). Det er opp til hver enkelt profesjonsutøver å finne måter å sikre en praksis som ivaretar dette prinsippet. Sentralt i ivaretagelsen av en slik praksis bør fokuset rettes mot klientenes egne opplevelser av å bli møtt på en måte som tar hensyn til deres kulturelle bakgrunn. Samtidig er det viktig at profesjonsutøveren selv er bevisst over sin egen rolle i møte med klientene sine. Et verktøy som kan være nyttig for å fremme en slik bevissthet, samt for å forbedre forståelsen og relasjonen til minoritetsklienter, er kritisk refleksjon (Askeland, 2011, ss. 25-26).

Kritisk refleksjon omhandler blant annet å være kritisk til sitt eget arbeid og måten en arbeider på (Askeland, 2011, s. 25). Å reflektere over hva man gjør eller tidligere har gjort, kan være med på å fastslå hvorvidt man kunne gjort noe annerledes. Samtidig handler kritisk refleksjon om å utvikle refleksivitet, en evne til å se seg selv utenifra, hvilket medfører at man klarer å sette seg selv i andres situasjon (Askeland, 2011, s. 37). Refleksivitet kan, i prosessen med å

undersøke sin egen praksis, være særlig nyttig for å oppdage begrensninger ved ens tilnærming overfor andre og identifisere områder for forbedring og utvikling (Askeland, 2011, s. 37). Ved å reflektere over sin egen praksis og være åpen for å lære og vokse, kan man kontinuerlig forbedre seg selv og sitt arbeid. Refleksivitet kan også hjelpe til med å styrke ens selvbevissthet og evne til å ta ansvar for ens egne handlinger og beslutninger (Askeland, 2011, ss. 25-26).

4.4.1. Å redusere frykten for barneverntjenesten

Slik Fylkesnes viser, er det ofte slik at minoritetsforeldrenes frykt for barneverntjenesten stammer fra fortellinger og advarsler fra personer i deres sosiale nettverk (Fylkenes et al., 2015, s. 87). Frykten kan være vanskelig for både barnevernsarbeidere og minoritetsklinter å håndtere, og kan medføre at det brukes mye tid og ressurser på å redusere den. Det er derimot viktig at frykten for barneverntjenesten tas på alvor. Dersom minoritetsforeldre takker nei til frivillige hjelpetiltak som kan forbedre situasjonen i hjemmet fordi de er redde for å motta hjelp fra barnevernet, blir det vanskeligere å sikre at barnevernets samfunnsmandat ivaretas. Ikke minst er frykten problematisk da den påvirker tilliten mellom ansatte i barneverntjenesten og minoritetsklinter. Å stole på andre, slik man jo gjør når man tar imot hjelp, bunner i troen på at noen vil deg vel. Tillit er riktignok ikke noe man kan forvente, men noe man bygger opp over tid (van der Weele & Fiecko, 2020, s. 130). Selv om barnevernsarbeidere forteller om at det vies mye tid til tillitsskapende relasjonsarbeid i barnevernet, viser utsagnet fra barnevernsarbeideren om den vedvarende frykten for å miste barna selv etter mange frivillig hjelpetiltak (Berg et al., 2017, s. 72), at etableringen av tillit kan ta lang tid og kreve mange forsøk. For å forbedre barneverntjenestens arbeid med sårbare familier, må vi først identifisere og forstå de strukturelle hindringene som påvirker tjenestens evne til å yte god hjelp, slik som språkbarrierer, arbeidspress og økonomi (Fjelnseth, 2017, s. 55; Kojan & Christiansen, 2016). Da kan det være hensiktsmessig å ta et steg tilbake, og undersøke hvorvidt det er noe man kan gjøre annerledes.

Ved å aktivt anvende kritisk refleksjon som et verktøy, kan barnevernsarbeidere øke sin bevissthet om egne holdninger og antagelser om minoritetsklinter og deres behov, og dermed bedre tilpasse sin tilnærming overfor dem (Askeland, 2011, ss. 25-26). Det kan være med på å avdekke behov i sin egen praksis, slik som for eksempel behovet for økt kulturkompetanse. Samtidig kan kritisk refleksjon bidra til å øke bevisstheten om hvordan strukturelle forhold, slik som tid og ressurser, påvirker rammene for praksisutøvelse. For eksempel kan en

barnevernsarbeider som gjennom kritisk refleksjon reflekterer over hvorfor relasjonen med en minoritetsfamilie oppleves som utfordrende og preget av stor skepsis, oppdage at hun har brukt lite tid på å bli kjent med familien og deres kulturelle verdigrunnlag. Den nye innsikten i egen praksis kan deretter brukes for å rette opp i tilnærmingen overfor klientene, også for å forbedre relasjonen og tilliten mellom partene.

Det er imidlertid viktig å påpeke at kritisk refleksjon alene ikke er tilstrekkelig for å redusere frykten og mistilliten til barnevernet fra minoritetsklienter. Det kan være strukturelle faktorer som påvirker møtene mellom barnevernsarbeidere og klienter negativt, og som må tas hensyn til i arbeidet med å bygge tillit og oppnå positiv endring. Samtidig kan det være så enkelt som at barnevernsarbeideren selv er årsaken til at minoritetsklientene føler seg utrygge, gjennom måten de har tilnærmet seg klientene på. I eksempelet ovenfor kan det vanskelig la seg gjøre å sette av mye tid kun til relasjonsbygging, gitt arbeids- og tidspress i barneverntjenesten (Kojan & Christiansen, 2016). Det kan derimot være nyttig å ha en økt bevissthet om viktigheten av å lære om klientenes kultur og bakgrunn for å bidra til å skape en trygg og tillitsfull relasjon, slik at man underveis kan vise overfor klientene at man ser og anerkjenne dem og deres kultur. Samtidig kan bevissthet over strukturelle begrensninger brukes for å jobbe mot disse, dersom engasjementet rettes riktig vei.

5. Avslutning

Formålet med denne oppgaven har vært å undersøke betydningen av kulturkompetanse hos ansatte i barneverntjenesten i møte med minoritetsklinter. Med et utgangspunkt i eksisterende litteratur og teori, har jeg belyst utfordringer ved både tilstedeværende og manglende kulturkompetanse. Ulike oppfatninger om hva det vil si å være kulturelt kompetent, og hvordan man utøver sin praksis på bakgrunn av denne, kan påvirke forståelsen av, og relasjonen til minoritetsklinter. Økt forståelse av klientenes kultur, verdier, normer og tradisjoner kan gjøre det enklere å respektere ulikheter ved at man har kjennskap til hvor atferd, tankesett og holdninger stammer fra. Selv om kunnskap om andre kulturer kan være nyttig for å enklere forstå hva som er viktig for minoritetsklinter, kan en tilnærming overfor klientene basert i generalisert faktakunnskap være med på å opprettholde stereotyper.

Kulturkompetanse krever en bevissthet over egen og andres holdninger. Det innebærer å ha forståelse for hvordan ens egen kultur og bakgrunn kan påvirke synet på andre mennesker og deres kultur. Parallelt krever det oppmerksomhet over hvordan man selv opptrer i møte med andre mennesker. Å reflektere over egne holdninger og væremåte kan identifisere forhold som virker hemmende for relasjons- og tillitsbygging. For eksempel kan en innstilling om at man allerede kjenner klientene, gjennom generalisert faktakunnskap eller fordommer, hindre etableringen av en dypere forståelse for klientenes og deres situasjon. Risikoen for å overse spekteret av hvordan samme kultur påvirker mennesker forskjellig er tilstede. Dette kan videre påvirke relasjonen og tilliten mellom partene ved at minoritetsklinter kan føle seg misforstått og oversett.

Kulturkompetanse handler om å forstå og respektere ulike kulturelle bakgrunner, samt å kunne tilpasse praksis og kommunikasjon til disse. Kulturkompetanse kan derfor være en viktig faktor i å utvikle og opprettholde gode relasjoner med minoritetsklinter. De gode relasjonene er essensielle for å kunne gi familiene, og ikke minst barna, den hjelpen de trenger. Dette kan oppnås gjennom relasjonsarbeid, som handler om å bygge tillit, ha god kommunikasjon og en gjensidig respekt for hverandre. Dersom barnevernsansatte har kulturkompetanse, kan de lettere tilpasse seg etter minoritetsklinter egne premisser for å sammen skape en god relasjon. Det er derfor nødvendig å være kritisk til hvordan kulturkompetanse blir tolket og utøvd i praksis, og å stadig evaluere og forbedre ens egne ferdigheter på dette området.

Litteraturliste

- Askeland, G. A. (2011). *Kritisk refleksjon i sosialt arbeid*. Universitetsforlaget.
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern (LOV-2021-06-18-97)*. Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/2021-06-18-97>
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G. M., Garvik, M., & Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter: Innvandreres møter med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning.
<http://hdl.handle.net/11250/2451555>
- Brekke, J.-P., & Fladmoe, A. (2022). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge: Integreringsbarometeret 2022*. (Rapport 2022:6). Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/2999496>
- Bufdir. (2022). *Barnevernstiltak blant barn med innvandrerbakgrunn*.
https://www2.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barnevernstiltak_blandt_barn_med_ulik_landbakgrunn/barnevernstiltak_blandt_barn_med_innvandrerbakgrunn/
- Dahl, Ø., & Baker, C. N. (2022, februar 18). *Hva er etnosentrisme og kulturrelativisme?*
Hentet fra Nasjonal digital læringsarena: <https://ndla.no/article-iframe/nb/urn:resource:4af7afd7-ab92-46a8-92f8-dd620ea5cb3c/26349>
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal.
- Eriksen, T. H. (2021). *Små steder - store spørsmål* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Fellesorganisasjonen. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. <https://www.fo.no/yrkesetisk-grunnlagsdokument/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2019-2023-article6951-3644.html>
- Fjelnseth, J. R. (2017). Utlendingers erfaring i møte med barnevernet - respekt for kultur og språk. *Kritisk juss*, 43(1), ss. 53-56.
<https://doi.org/10.18261/issn.2387-4546-2017-01-05>
- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R., & Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet: En undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(2), ss. 80-96. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-02-02>
- Handulle, A. & Vassenden, A. (2020). 'The art of kindergarten drop off': how young Norwegian-Somali parents perform ethnicity to avoid reports to Child Welfare Services. *European Journal of Social Work*, 24(3), ss. 469-480.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1713053>
- Grue, J. (2021, januar 27). *Diskurs*. I Store norske leksikon <https://snl.no/diskurs>

- Ipsos. (2017). *Tillit til barneverntjenesten blant personer med innvanderbakgrunn*. Ipsos.
- Khajieva, E. (2019). «Smil du, bare smil!». [Masteroppgave, Universitetet i Oslo].
DUO Research Archive. <http://urn.nb.no/URN:NBN:no-44652>
- Kojan, B. H., & Christiansen, Ø. (2016). Å fatte beslutninger i barnevernet. I Ø. Christiansen, & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 19–33). Universitetsforlaget.
- Manum, O. A. (2015). Innvandrernes utfordringer til norsk barnevern. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(2), ss. 140-146. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-02-06>
- Mathias, J. (2015). Thinking Like a Social Worker: Examining the Meanings of Critical Thinking in Social Work. *Journal of Social Work Education*, 51(3), ss. 457-474. <https://doi.org/10.1080/10437797.2015.1043196>
- Nordby, H., Bennin, C. & Buer, B. A. (2013) *Etikk i barnevern*. Gyldendal akademisk.
- Obeng, C. S. (2007). Immigrants Families and Childcare Preferences: Do Immigrants' Cultures Influence Their Childcare Decisions? *Early Childhood Education Journal* (34), ss. 259-264. <https://doi.org/10.1007/s10643-006-0132-9>
- Pratto, F., & Glasford, D. E. (2008). Ethnocentrism and the value of human life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), ss. 1411-1428. <https://doi.org/10.1037/a0012636>
- Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://lovdata.no/pro/forarbeid/prop-133-l-202021>
- Qureshi, N. A. (2005). Profesjonell kultursensitivitet framfor etnisentrisme. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2(3), ss. 261-274. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3010-2005-03-05>
- Røsdal, T., Nesje, K., Aamodt, P. O., Larsen, E., & Tellmann, S. M. (2017). *Kompetanse i den kommunale barnevernstjenesten: Kompetansekartlegging og gjennomgang av relevante utdanninger*. (NIFU Rapport 2017:28). Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning NIFU. <http://hdl.handle.net/11250/2487943>
- Rugkåsa, M. (2018). Etniske minoriteter og sosialt arbeid. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), ss. 180-185. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2018-02-06>
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S., & Eide, K. (2017). Et tve-egget sverd: En diskusjon av kulturkompetansebegrepets konsekvenser i profesjonelt arbeid med minoritetsetniske barn og familier. *Barn - forskning om barn og barndom i Norden*, 35(2-3), ss. 121-137. <https://doi.org/10.5324/barn.v35i2-3.3677>
- Schackt, J. (2019, september 20). *Kultur*. I Store norske leksikon. <https://snl.no/kultur>

- Skytte, M. (2019). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (3. utg.). Gyldendal.
- Smette, I., & Rosten, M. G. (2019). *Et iaktatt foreldreskap: Om å være foreldre og minoritet i Norge*. (NOVA Rapport 3/19). Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
<https://hdl.handle.net/20.500.12199/1305>
- Språkrådet. (2017, oktober 30). *Trunkere*.
<https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/trunkere/>
- Statistisk sentralbyrå. (2008, oktober 10). *Nye betegnelser om innvandrere*.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/nye-betegnelser-om-innvandrere>
- Statistisk sentralbyrå. (2023, mars 6). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*.
<https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre>
- Utdanningsforskning. (2016, 15. april). *Hva er en fagfelleurdert artikkel?*
Utdanningsforbundet. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2016/hva-er-fagfelleurdert-artikkel/>
- Weele, J. van der & Fiecko, E. M. (2020). Kulturelle fallgruver i vurderinger av foreldrenes omsorgsevne: Innspill og veiledning for barnevern, sakkyndige og rettens aktører. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 18(2), ss. 126-147.
<https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-02-04>
- Williams, C., C. (2006). The epistemology of cultural competence. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 87(2), ss. 209-220.
<https://doi.org/10.1606/1044-3894.3514>
- Wæhle, E. (2022, september 5). *Minoritet*. I Store norske leksikon. <https://snl.no/minoritet>
- Ylvisaker, S., Rugkåsa, M., & Eide, K. (2015). Silences stories of social work with minority ethnic families in Norway. *Critical and Radical Social Work*, 3(2), ss. 221-236.
<https://doi.org/10.1332/204986015X14331614908951>

